

פברואר 2022

נייר עמדה - הטמעת תכנית מוגנות מערכתית במערכת החינוך

אנו קוראים למשרד החינוך להטמיע באופן מיידי תכניות מוגנות מערכתיות בכל מוסדות החינוך. התכניות יפעלו בתפיסה מניעתית, מותאמת לגיל ולהתפתחות הרגשית והקוגניטיבית של ילדים וכן להשתייכות הקהילתית והתרבותית שלהם. הפתרון עובר דרך בתי הספר וצוותי ההוראה, אשר דרכם ניתן לחולל שינוי תודעתי בקהילה כולה, לנרמל את שיח המוגנות ולהציל כל שנה רבבות ילדים ובני נוער מפגיעה מינית שתעיב על המשך חייהם.

הבעיה

פגיעה מינית בילדים היא תופעה רווחת בישראל. אחד מכל חמישה ילדים נפגע מינית מתחת לגיל 18¹. כאשר רובם המוחלט נפגע על ידי אדם מוכר. עד גיל זה, למרות הנזק ההרסני שגורמת הפגיעה, רובם המכריע של הילדים והילדות לא ידווחו עליה באופן מיידי - או בכלל. הסכנה העיקרית אורבת בסביבתו המוכרת של הילד; כ-85 אחוזים מהפגיעות המיניות מתבצעות על ידי אדם המוכר לילדים², כמו בן משפחה, מורה, שמרטף, מדריך בקייטנה, שכן, או ילד אחר מסביבתו. לפגיעות מיניות ישנה השפעה הרסנית ארוכת טווח על הפרט ועל המשפחה: נפגעי פגיעה מינית מתמודדים לעיתים קרובות עם אתגרים בבריאות הנפש, תופעות פוסט טראומטיות, הפרעות אכילה ועד פגיעה עצמית ואובדנות. התא המשפחתי ניזוק ומתפרק ולעיתים מתקשים הנפגעים ליצור מערכות יחסים תקינות גם בהמשך חייהם. ילדים נפגעים מינית עלולים להפוך לפוגעים בעצמם ולהמשיך את מעגל הפגיעה ההרסני.

התעללות בילדים אינה בעיה פרטית, כי אם נושא חברתי ראשון במעלה הן בשל העלויות הגבוהות המושטות על מערכות הבריאות לסוגיהן ומערכות המשפט והרווחה, והן בשל אובדן התפוקה של אותם נפגעים אשר אינם מצליחים לנהל חיים פרודוקטיביים.

התכניות הקיימות היום במערכת החינוך בנושא מוגנות הן לרוב אירוע חד פעמי המועבר ע"י גוף / איש חיצוני אשר אין לילד את האפשרות לגשת אליו לאחר מכן להיוועץ במקרה הצורך. כמו-כן, התכניות הקיימות אינן מאפשרות הטמעה מיטבית של הנלמד כיוון שלא מתבצע באמצעותן רצף למידה ותהליך חינוכי עמוק ומשמעותי.

הפתרון המוצע

"הטיפול הטוב ביותר הוא המניעה" - בתחום הפגיעות המיניות, זוהי אמירה המקבלת משנה תוקף. יש להטמיע תכניות מוגנות אשר פועלות בתפיסה מניעתית וכוללות מערכי שיעור אשר מותאמים באופן רגיש לקהל היעד, מובנים בגישה ספירלית בהתאם לגיל להתפתחות הרגשית והקוגניטיבית של ילדים/בני נוער ומועברים לתלמידים בתהליך חינוכי הדרגתי ע"י מחנך הכיתה אשר עובר הכשרה בתחום, מה שיוצר שיח בין התלמיד למורה ומנרמל את שיח המוגנות.

- ישנה חשיבות רבה ליצירת סביבה מקדמת מוגנות, כאמצעי יעיל ומוכח להפחתה ומניעת היתכנות של פגיעה בילדים.
- **להקניית כלים למניעת הפגיעה יש חשיבות רבה בעצירת הפגיעה** וטיפול בטרומה של הילד/ה. מניעה של פגיעות מיניות נסמכת, בראש ובראשונה, על לימוד כללי זהירות בסיסיים לילדים, פיתוח ונרמול שיח המוגנות עם הילד/ה, הקניית ביטחון עצמי של הילד/ה בגופו/ה ואהבת גוף זה. הכרה בכך ש"גופי ברשותי" ורק אני מחליט/ה על גופי.
- חשוב להכין את הילדים למצבים בהם עליהם לגלות עירנות, לזהות התנהגות שאינה מותאמת ולדווח עליה לגורם אחראי.
- הכשרת צוותי המורים להקניית ערכי המוגנות, עידוד שיח בריא בתחום המוגנות והטמעתו בדרכים חדשניות וייחודיות כך שיהוו חלק אינטגרלי מחיי בית הספר וחיי היומיום של התלמידים.
- הקצאת משאבי כוח אדם בבית הספר על-מנת להטמיע תהליך מוגנות עמוק ומשמעותי בבתי הספר הינה תנאי בסיסי.

¹ איגוד מרכזי הסיוע לנפגעות ונפגעי תקיפה מינית, 2019

² איגוד מרכזי הסיוע לנפגעות ולנפגעי תקיפה מינית, הנזקים הסמויים מן העין: השלכות כלכליות ובריאותיות של פגיעה מינית, דו"ח שנתי לשנת 2017

אודות קרן ידידות טורונטו

קרן ידידות טורונטו פועלת להעצמת אוכלוסיות מהפריפריה החברתית בישראל. הקרן מזהה פערים ברשת הביטחון החברתית שמעניקה המדינה, מהווה חממה לפיתוח מודלים חדשניים, מקצועיים ואפקטיביים למתן מענה מתאים. תחומי העניין של הקרן הם: ילדים ונוער במצבי סיכון, מוגנות, קידום רווחה רגשית, השכלה ותעסוקה ומשפחות חד הוריות.